

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za romanistiku

RUMUNJSKI I MAĐARSKI JEZIK

Tina Ugarković

Mentor: dr.sc. Dražen Varga

Zagreb, listopad 2018

Universitatea din Zagreb

Facultatea de Științe Umaniste și Sociale

Departamentul de Romanistică - Catedra de limba și literatura română

LIMBA ROMÂNĂ ȘI LIMBA MAGHIARĂ

Tina Ugarković

Îndrumător științific: dr.sc. Dražen Varga

Zagreb, octombrie 2018

Cuprins

1.	Introducere	1
2.	Fonetică și fonologie	2
3.	Morfologie	7
3.1.	Cazuri în limba maghiară	9
3.2.	Cazuri în limba română	12
3.3.	Comparație cazurilor dintre limba maghiară și limba română	13
3.4.	Verbul în limba maghiară	15
3.5.	Verbul în limba română	19
4.	Sintaxa	23
4.1.	Sintaxa limbii maghiare	25
4.1.1.	Complementul (<i>A határozó</i>)	25
4.2.	Sintaxa limbii române	27
4.2.1.	Complementul	27
5.	Analiza morfo-sintactică	29
5.1.	O translație	29
6.	Concluzii	41
7.	Rezumat în limba croată (Sažetak na hrvatskom jeziku)	43
8.	Bibliografie	44

1. Introducere

Tema acestui lucrări este analiza morfo-sintactică a limbii maghiare și a limbii române. Aceste limbi diferă considerabil. În primul rând, limba maghiară este o limbă fino-ugrică din grupul limbilor uralice iar română este o limbă indo-europeană din grupul al limbilor romanice. Din punct de vedere tipologic maghiară este limbă aglutinată, cea ce înseamnă că este limbă în care raporturile gramaticale sunt exprimate cu afixe distincte, iar română este flexionară în care raporturile gramaticale sunt exprimate cu flexiunea, adică, acțiune de modificare a cuvintelor după gen, număr, mod, timp, persoană prin declinare sau conjugare.

Pentru că am studiat aceste două limbi, am vrut să arăt cât de diferite sunt limba maghiară și română. Faptul că aceste două popoare trăiesc la vecinătate face această cercetare chiar mai interesantă. Pentru a arăta diferența am analizat frazele cu propoziția circumstanțială de timp, temporală. M-am concentrat, în primul rând, pe limba maghiară pentru că vorbitorii ai limbii române nu înțeleg limbă maghiară și la început am vrut să arăt specificile acestei limbi. Limba maghiară va fi analizată și comparată cu limba română din punct de vedere fonetic, morfologic și sintactic. Lucrarea va începe cu fonetică limbii maghiare, cu alfabetul și vocalele care există în limbă aceasta. În capitoul al doilea vom explica care este diferență dintre fonetică și fonologie și ce deosebește limba maghiară, modul în care este exprimată și vom vorbi despre armonie vocalică. De asemenea, am dat niște exemple. În capitoul despre morfologie vom afla că limba maghiară nu are gen gramatical. Mai departe vom afla care sunt părțile de vorbire în amândouă limbi. Prin urmare avem subcapitol interesant care arată o mulțime de cazuri diferite în limba maghiară, de exemplu cazuri de direcție, cazuri de timp etc. În capitoul care urmează vom vorbi despre sintaxă, în special ne vom concentra la propoziții subordonate circumstanțiale de timp.

Pentru analizare sunt uzate fraze ale limbii maghiare și ale limbii române preluate din Biblie. Pentru limbă română am folosit Evanghelia după Matei din Noul Testament și, de asemenea, am folosit frazele din Biblia în limba maghiară, tradusă de Gáspár Károli¹. O să vedem care sunt similaritățile și diferențele în aspectul, în primul rând, sintaxei. Propozițiile care voi analiza ne arată diferență dintre limbă română și limba maghiară. Aș vrea să arăt aceste două limbi diferite în același mediu și modul în care cuvintele lor se comportă într-o propoziție

¹Károli G., (<http://biblia.hit.hu/>)

și dacă aceste limbi utilizează același timp verbal în aceeași situație și dacă există o mare schimbare în propoziții.

2. Fonetica și fonologie

„Fonetica, pe lângă studierea sunetelor și a combinațiilor de sunete, se ocupă și de mijloacele fonice pe care se folosește limba, în parte de accent și intonație. Sunetele și accentul cuvântului se studiază în cadrul foneticii și, fiind elementele prin care se disting unitățile semnificative ale vorbirii, țin de lexic și de morfologie. Intonația și accentul logic sunt elemente cu ajutorul cărora se exprimă valorile enunțurilor și se referă la sintaxa”². Fonologie este o ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul sunetelor dintr-o anumită limbă din punctul de vedere al valorii lor funcționale. Unitatea de bază al analizei sale este fonem, cea mai mică unitate sonoră a limbii, care are funcțiunea de a diferenția cuvintele între ele. „Fonem nu poate fi segmentat la unități lingvistice mai mici. Fonem este cel mai mic segment al discursului”³.

Tabel 1: Diferența dintre fonetică și fonologie⁴

Fonologie	Fonetica
Dimensiune abstractă	Dimensiune concretă și reală

Se ocupă cu cel mai mic segment de:

Limbă	Vorbire
-fonem	-sunet
abstract, proprietăți sistematice de sunete/foneme	realizarea sunetelor în cursul de vorbire
funcții de comunicare	caracteristicile articulatorie, acustice și perceptuale

²Academia de Științe a Moldovei, *Gramatica uzuală a limbii române*, Institutul de Lingvistică, Chișinău, 2000, p.7.

³Academia de Științe a Moldovei, p.12.

⁴Trask, R. L., *Temeljni lingvistički pojmovi*, Školska knjiga. Zagreb. 2005.

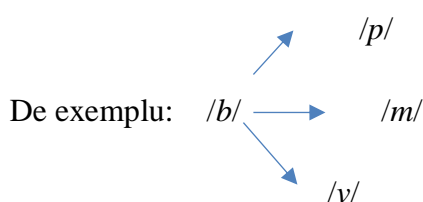
Fonologia limbii maghiare este caracterizată prin armonia vocalică, apariția frecventă a consoanelor geminate și prezența consoanțelor palatale neobișnuite pentru un vorbitor de limbă română.⁵ Dificultate constă și în faptul că ortografia maghiară este un pic diferită de cea română, cu semne diacritice, "accente", combinații ciudate de consoane care pot fi confuze la prima vedere. Toate consoanele pot fi scurte sau lungi. Cele lungi se scriu dublat (*barakk*, *kollektív*).

Consoanele dublate în scriere sunt dublate de obicei și în pronunție. Majoritatea sunetelor sunt însă similare cu cele din limba română, cu câteva excepții notabile în ambele părți.

Vocale: *a* (scurt), *á* (lung), *e* (scurt), *é* (lung), *i* (scurt), *í* (lung), *o* (scurt), *ó* (lung), *ö* (scurt), *ő* (lung), *u* (scurt), *ú* (lung), *ü* (scurt) și *ű* (lung). Se poate observa că vocalele lungi sunt semnalate cu o linie mică deasupra lor.

Cum am deja menționat, fonem este cel mai mică unitate de limbă cu un rol distinct. El este un element permanent al limbi cu caracteristicilor date și este definit de un grup, așa numită, caracteristicii distinctive.

Am folosit următoarele exemple dintr-un de limba maghiară ținut de doamna profesoara, Orsolya Žagar-Szentesi, profesor de lingvistica limbii maghiare. În acest curs am exemplificat niște schimbări fonologice care sunt interesante pentru lucrarea noastră, mai ales deoarece și în acest capitolul vom analiza fonemele limbii maghiare.

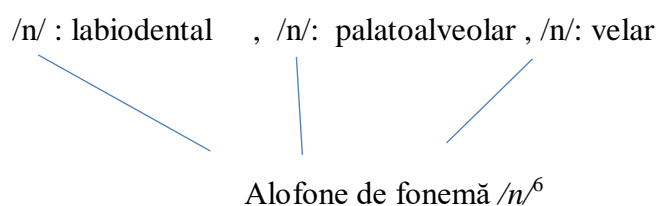
Sunetul este variabil. Caracteristicii distinctive se realizează la diferite grade în actualizare concretă (articulare) ale fonemele anumitoare:

- mediu fonologic în care este sunetul respectiv
- particularitățile individuale și articulare al vorbitorului (ex: mod sau defecte de vorbire, vârstă..)

⁵ Academia de Științe a Moldovei, *Gramatica uzuală a limbii române*, Institutul de Lingvistică, Chișinău, 2000,12

Exemplu: realizarea de fonem /n/ în limbă maghiara la medii fonologice diferite:

honvéd (r.apărarea), *kincs* (r. comoară), *harang* (r.clopot)

În limbă maghiara există regularitatea care se numește *hangrend*, literal 'linie vocalică': aranjare de vocale arată corectitudinea decâtre diviziunea palatovelarăm. Linie vocală în limbă maghiară se referă și la cuvinte de origine fino-ugrică și la cuvinte străine:

A. *üveg, beszél, nyílik, ember, kettő* } cuvinte din eră strămaghiara

B. *folyó, ajtó, három, lusta,*

C. *piszkos, vidám, király, béka, papí:* } cuvinte împrumutate

Vocale:

1.vocale închise: *i/í, ü/ű, u/ú*

2. vocale semiînchise: *o/ó, ö/ő, é*

3. vocale deschise: *a, e*

4. vocală cel mai deschisă: *á*

A) doar vocale palatale: *i, e, é, ö, ü* . Cuvinte cu înaltă linie vocală (m. *magas hangrendű szavak*)

B) doar vocale velare: *a, á, o, u* . Cuvinte cu adâncă linie vocală (m. *mély hangrendű szavak*)

C) vocale velare cu palatale (fără buză): *a, á, o, u + i, e, é* . Cuvinte amestecate (m. *vegyes hangrendű szavak*)

⁶Barić E., Lončarić M., [et alt.], *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, 2003

Este interesant de observat că câteva cuvinte nu au regularitatea în armonie vocalică:

cuvinte străine: *amatőr* (r.amator), *dublőr*(r.dublur/ă), *kajüt* (r.cabină)

cuvinte compuse: *bükkfa* (r.fag), *töltőtoll* (r.stilou), *tűzoltó* (r.pompier)

↔ *barát* (r.prieten), *cseléd* (r.familia), *ablak* (r.fereastră), *király* (r.rege), *eperkrém* (r.cremă de căpșuni), *autómosó* (r. spălătorie)

čel'ad > *cseléd* ~ *család*

Exemple cu sufixe:

A) *kert* + -BAN/-BEN → *kertben*(în gradina), *egér* + -TÓL/-TŐL → *egértől*(de la șoarece)

B) *madár* + -NAK/-NEK → *madárnak*(dat./ sufix posesiv r. pasăre), *fog* + -VAL/-VEL → *foggal*(cu dinte)

C) *bika*→*bikáVAL* (r.cu taur), *ceruza* → *ceruzáHOZ* (r.lângă ceruză), *tapír* → *tapírRAL* (r.cu tapir), *tányér*→*tényérRA* (pe placă), *téma* →*témáBÓL* (r.din temă)

De: *kráter* → *kráterBŐL* (r.din crater), *mágnes* → *mágnesSEL* (r.cu magnet)

Alte cuvinte care nu au vocalizarea harmonică, sufixe corespundă cu silaba ultimă, ex: *sofőrNEK* (dat./posesivitate r.conducător de auto), *manikűrÖS* (r. manichiuristă), *nüanszOK* (r. nuanțe), *amőbátÓL* (r. de la amibă)

Există cuvinte care sunt excepționale:

- *hég, cél, derék* → *hégAS* (r.răgușit), *célHOZ* (r.către cel), *derekAM* (r.mijlocul meu)
- *híd, zsír, nyíl* → *hidAK* (r.pozi), *zsírOS* (r.adj. gras), *nyílAZ* (r.a săgeta)

În ceea ce privește limba română, pentru începuturile foneticii și fonologiei românești importantă este însă activitatea lui Iosif Popovici. În 1903 a publicat studiul *Pronunție, fonetică și scriere* în care fonetica este definită ca „o știință despre formarea sunetelor limbii“. Se marchează astfel două trăsături esențiale: A) caracterul de știință

B) sunetul limbii ca obiect de studiu, menținute în știința limbii până astăzi în diverse variante și cu diverse complinări, după cum le atestă lucrări teoretice de strictă specialitate sau de interes lingvistic mai larg, precum și lucrări lexicografice românești⁷.

Vocale românești

Conform lui Ion Toma, vocalele se disting acustic prin caracerul lor muzical, fără impurități de natura zgomotelor. Diferențele dintre unitățile vocalice privesc înălțimea și gradul de concentrare (dispersie) a formaunților sunetului.

vocală deschisă centrală nerotunjită: a

vocală mijlocie anterioară nerotunjită: e

vocală închisă anterioară nerotunjită: i

vocală mijlocie posterioară rotunjită: o

vocală închisă posterioară rotunjită: u

vocală mijlocie centrală nerotunjită : ă

vocală închisă centrală nerotunjită: â, î⁸

Comparând româna cu maghiara, observăm că maghiara are mai multe vocale decât româna, dar româna are o vocala centrală, care nu există în româna.

În ceea ce privește accentul, accentul nu se notează nici în limba maghiară, nici în limba română. . În limba maghiară cuvintele se accentuează totdeauna pe prima silabă, dar sunt și cuvinte care nu poartă accent: articolele hotărâte (a și az), articolul nehotărât (egy), conjuncțiile și unele adverbe. În cazul acestora accentul cade pe prima silabă a cuvântului următor.

⁷<http://ovidiusdraghici.webs.com/Suport%20de%20curs%20LRC%202013-2014.pdf>.

⁸ Ion Toma, *Limba română contemporană, Privire generală*, Editura Niculescu SRL, București, 2001, p.21

3. Morfologie

Morfologia este partea gramaticii care studiază forma cuvintelor, structura lor internă și modificările lor formale în diferitele lor folosiri. „În plus, studiază variatele corelații dintre sensurile gramaticale ale cuvintelor și mijloacele prin care sunt exprimate ele”⁹. Lingvistul Dubravko Škiljan spune că „obiectul morfologiei sunt morfeme și cuvinte în toate formele, tipurile, schimbările și modurile lor de formare”¹⁰. În acest capitol vom arăta diferența dintre morfologia maghiară și cea română. Ceea ce trebuie să menționăm mai întâi este faptul că în maghiară nu există gen gramatical. Nu există conceptul de substantiv masculin, feminin sau neutru ca în limba română, deci nu este nevoie nici de acord între adjectiv și substantiv. Exemple: *ő* (r.el, ea), *szép lány* (r. fată frumoasă), *szép fiú* (r.băiat frumos). Sistemul timpurilor verbale nu este mai simplu decât în română, dar temporalitatea în limba maghiară este exprimată mai simplu pentru că nu există imperfectul. Deși în limba maghiară veche se foloseau timpuri care corespund celor românești (perfect simplu, perfect compus, mai mult ca perfect), în maghiara de azi nu se mai folosesc aceste forme și există numai trecut, prezent și viitor.

Limba maghiară este o limbă aglutinantă. Caracterul aglutinant constă în faptul că morfemele sunt afixe (prefixe și sufixe) care se alipesc la cuvintele rădăcini astfel, încât limitele dintre ele rămân nete, fiecare corespunzând unei singure trăsături semantice sau funcționale. Lingviștii care se ocupă de limba maghiară deosebesc în terminologie tipurile de sufixe. Sufixul lexical se numește *képző*, iar sufixele gramaticale sunt de două feluri. Cel care se adaugă la rădăcină sau după un sufix lexical, și mai admite alt sufix după el, se numește *jel* „marcă, semn”. Astfel de sufixe sunt cele care indică pluralul și cele posesive. Suffixele care exprimă cazurile și cele care indică persoana verbului se numesc *ragok* (singular *rag*). Se deosebesc de mărci prin faptul că nu mai admit alt sufix după ele

În limba română după gen, substantivele se împart în: substantive la genul masculin, substantive la genul feminin, substantive la genul neutru. Părțile de vorbire reprezintă clase de vorbire ce au o comunitate tematică un inventar de categorii gramaticale specifice și vecinătăți omogene în aceleași tipuri de contexte.

Conform lui Ion Toma, în limbă română există zece părți de vorbire: substantivul, articolul, adjectivul, verbul, adverbul, numeralul, pronumele, propoziția, conjuncția și interjecția, dar noi ne vom concentra pe acele cuvintele care apar adesea în propoziție

⁹Academia de Științe a Moldovei, p.38.

¹⁰Škiljan D., *Pogled u lingvistiku*, Školska knjiga, Zagreb, 1985, p.14.

temporale. Criteriul morfologic constituie punctul de reper pentru organizarea paradigmatică a clasei în sistemul părților de vorbire. Din punct de vedere al posibilității de exprimare al sensurilor gramaticale, părțile de vorbire se împart în flexibile și neflexibile. Flexibile sunt clasele de cuvinte care își modifică forma în raport cu categoriile gramaticale specifice: substantivul, adjectivul, pronumele, numeralul și verbul. Neflexibile sunt clasele de cuvinte care nu-și modifică forma: adverbul, propoziția, conjuncția și interjecția. Criteriul funcțional vizează rolul lexemelor în propoziție, adică comportamentul lor în conexiunea sintagmatică, precum și posibilitățile lor combinatorii. Într-o clasă sunt incluse cuvintele care se comportă indentic în contexte similare, adică au funcții sintactice omogene. Așa, materialul lexical se grupează în clase de cuvinte cu funcție sintactică în propoziție – ele reprezintă părțile de propoziție; și clase de cuvinte fără funcție sintactică propriu-zisă – acestea nu reprezintă părți de propoziție, dar care servesc la stabilirea diferitelor tipuri de relații dintre părțile de propoziție sau dintre propoziții¹¹.

În limba maghiară din punct de vedere morfologic, cuvintele se clasează în următoarele părți de vorbire:

I. Părți de vorbire fundamentale:

1. Părți de vorbire fundamentale propriu-zise: Verb; părți de vorbire nominale cu funcție sintactică: substantivul, adjectivul, numeralul; adverb.

2. Părți de vorbire substitute de părți de vorbire fundamentale (pronume): pronume personal, pronume demonstrativ, pronume interogativ, pronume relativ, pronume general, pronume nehotărât.

3. Părți de vorbire intermediare între verb și celelalte părți de vorbire fundamentale, forme nominale ale verbului: infinitiv, participiu, gerunziu.

II. Cuvinte funcționale:

1. În structuri de natură morfologică: verb auxiliar, forme nominale ale verbului auxiliar, postpoziție, adjectiv derivat din postpoziție, *mint*: formator de complement, prefix verbal.

2. În structuri de natură nemorfologică: conjuncție, particulă, articol, cuvânt de negație

III. Cuvinte propoziții: interjecție, cuvânt propoziție de interacțiune, cuvânt modalizator, onomatopee.¹²

Sistemul limbii maghiare este foarte diferit de cel al limbii române, fenomenele cognitive (percepția și divizarea diferită a lumii) sunt diferite.

¹¹Ion Toma, *Limba română contemporană, Privire generală*, Editura Niculescu SRL, București, 2001, p. 147-149

¹² KESZLER, B., LENGYEL K., *Kis magyar grammatika*, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 2002, p. 49-51

3.1. Cazuri în limba maghiară

Una dintre particularitățile limbii maghiare este numărul mare de cazuri. Urmăarea definiție frumoasă este găsită la un forum educațional. „Cazul exprimă relațiile substantivului cu celelalte cuvinte din propoziție; este deci un indice al funcțiilor sintactice ale substantivului”¹³. Limba română are cinci cazuri (nominativ, genitiv, dativ, acuzativ și vocativ. În lucrarea lui Chaba Attila Both a fost scris despre cazuri în limbă maghiară și este foarte interesant că putem să găsim într-un singur loc atât de multe informații despre numărul cazurilor în limba maghiară, așa să vedem ce este elaborat în acest domeniu. Într-un mod interesant și profund, „teoria generală a cazurilor limbii maghiare a apărut prima dată într-o gramatică a limbii maghiare realizată în limba rusă în 1955, autorul fiind K. E. Majtinskaja. Autorul lucrează cu 22 de cazuri. Prima publicație (autorul fiind József Tompa) care conține prezentarea sistemului cazual în maghiară a apărut în 1961 și a inclus 28 cazuri. Numărul de cazuri diferă de la un autor la altul (de la 17 până la 28). Sunt diferite numerale ai cazuri din gramaticii maghiare; există teorii cazurilor și de alte tipuri de propoziții. Aceste diferențe se datorează faptului că este vorba de sufixi aglutinante și sunt proclamați ca cazuri. Din acest punct de vedere cazuri sunt numărat diferit: Verseggy Ferenc (1816): 17 cazuri, Riedl Szende (1866): 22 cazuri, Simonyi Zsigmond (1887): 30 cazuri, Lotz János (1939): 24 cazuri”¹⁴.

În lingvistica maghiară deocamdată nu există un acord referitor la numărul exact al cazurilor. Conform Keszler și Lengyel (*Kis magyar grammatika*, p.96-101), există 26 cazuri în limba maghiară. Categoria cazului este în relație cu schimbarea formelor cuvintelor sau a funcțiunii lor și este foarte desconfundat cu alte categorii gramaticale. Sistemul cazual al limbii maghiare nu este comparabil cu sistemul cazurilor din limbile latine, în general, al cazurilor din limba română, în special.

În tabelul următor voi arăta toate cazurile în limba maghiară cu explicație în limba română, mai exact, când este un cazul utilizat sau care este funcția sa. În tabelul am scris sufixele care se adaugă la cuvinte în limba maghiară.

¹³ forum.portal.edu.ro/index.php?act=Attach&type=post&id=2309777

¹⁴ *NOMINAL CASES OF HUNGARIAN LANGUAGE IN ROMANIAN*, Csaba Attila Both, PhD, Sapientia University of Tîrgu Mureș (<http://www.upm.ro/cc3/CCI-03/Lds/Lds%2003%2089.pdf>)

Tabel 2: Sistemul cazurilor nominale în limba maghiară de Keszler-Lengyel: 26 cazuri (*Főnévhez járuló ragok, főnévi esetragok*)¹⁵

Sufixele cazului	Utilizare	Caz
Ø	agent; experimentator voluntar	nominativ
-t, -ot, -at, -et, -öt	pacient	acuzativ
-ban, -ben	loc, în interior	inesiv
-ba, -be	mișcare spre interior	ilativ
-ból, -ből	afară din	elativ
-n, -on, -en, -ön	loc, pe suprafața	superesiv
-ról, -ről	mișcare de depărtare de pe suprafața	delativ
-ra, -re	mișcare spre suprafața	sublativ
-nál, -nél	loc adiacent	adesiv
-tól, -től	mișcare de depărtare	ablativ
-hoz, -hez, -höz	mișcare spre adiacența unui loc	alativ
-ig	mișcare într-o anumită locație sau acțiune pentru o anumită perioadă de timp	terminativ
-nak, -nek	arată direcția sau recipientul	dativ
-kent	o condiție	esiv-formal
vá, -vé	schimbarea unei condiții într-una alta	translativ-factiv

¹⁵ KESZLER, B., LENGYEL K., Kis magyar grammatika, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 2002, p.96-101

<i>-val, -vel</i>	instrument, în compania cuiva sau unui instrument	instrumental-comitativ
<i>-ért</i>	eficientul sau cazul final	causal-final
<i>-ul, -ül</i>	indică o starea sau modul de acțiunea	esiv-modal
<i>-nként</i>	indică timpul, modul sau locul de acțiunea	distributiv
<i>-stul, -stül</i>	condiție sociala	sociativ
<i>-képp, -képpen</i>	indică o starea sau scopul	cazul formal
<i>-kor</i>	timp	cazul temporal
<i>-anta, -ente</i>	timp	distributiv-temporal
<i>-n, -an, -en</i>	starea, modul sau numărul de acțiunea	modal-esiv
<i>-lag, -leg</i>	punctul de vedere	modal-esiv
<i>-szor, -szer, -ször</i>	numărul	multiplicativ

Pentru analiza noastră este important să scriu cuvinte în limba maghiară pe care le găsim în propoziție circumstanțialele de timp. Aceste sunt: *alkalmanként* (din când în când), *állandóan* (adeseori), *azonnal* (imediat), *egykor* (de îndată ce), *éjjel* (noaptea), *előbb* (în față), *este* (de seară), *ezenel* (astfel/prin aceasta), *hajdan* (de altădată), *hirtelen* (deodată), *holnap* (mâine), *holnapután* (poimâine), *jelenleg* (în prezent), *jövendőben* (în viitor), *később* (mai târziu/pe urmă), *korábban* (mai devreme), *közben* (în timp ce), *ma* (astăzi), *majd* (apoi/atunci), *manapság* (în zilele noastre), *már* (deja), *megelőzőleg* (înainte/mai devreme), *menten* (de-a lungul/în față/pe lângă), *mihelyt* (de îndată ce), *mindig* (mereu/totdeauna), *mindjárt* (imediat/pe loc), *mostanig* (deocamdată/până acum), *nappal* (zile), *néha-néha* (câteodată/uneori), *nyomban* (chiar acum), *reggel* (dimineața), *ritkán* (rar/rareori), *rögtön* (imediat), *rögest* (totodată), *rövidesen* (în curând), *soha* (niciodată), *tegnap* (ieri), *többnyire* (mai ales), , *tüstent* (odată),

újabban (în ultima vreme), *újólag* (din nou), *újra* (iar/iarași), *unos-untlalan* (adeseori/des), *utoljára* (în ultima vreme/ultima oara).¹⁶

Putem încheia că sunt șapte sufixe cazului de timp în limba maghiara:

- Cazul ablativ (*-tól, -től*) care răspunde la întrebarea „De când?”
- Cazul temporal (*-kor*), cazul inesiv (*-ban, -ben*), cazul superesiv (*-n, -on, -en, -ön*), cazul adesiv (*-nál, -nél*), cazul instrumental-comitativ (*-val, -vel*) care răspund la întrebarea „Când?”
- Cazul terminativ (*-ig*) care răspunde la întrebarea „Până când?”

3.2. Cazuri în limba română

Cum am menționat deja, în limba română, substantivul are cinci cazuri: nominativ, acuzativ, genitiv, dativ și vocativ. După mijloacele de exprimare de bază, cazul nominativ coincide cu acuzativul, iar genitivul este identic cu dativul.

Nominativul, cazul denumirii obiectului văzut ca autor al unei acțiuni, poate îndeplini funcțiile de: subiect, nume predicativ, apozitie, element predicativ suplimentar. Genitivul, cazul posesiei, poate apărea fără prepoziții cu funcțiile de: atribut, complement indirect, apozitie acordată, sau cu prepoziții când poate avea funcțiile de: atribut substantival prepozițional, complement indirect, complement circumstanțial sau nume predicativ. Dativul, cazul destinației, poate apărea fără prepoziții sau cu una din prepozițiile. Îndeplinește funcțiile de: complement indirect, atribut, complementul circumstanțial de loc sau instrumental. Acuzativul, cazul obiectului asupra căruia se răsfrânge nemijlocit acțiunea exprimată de verb, de folosește mai ales cu prepoziții. Poate îndeplini următoarele funcții: complement direct, complementul circumstanțial de diverse feluri, complement indirect, complement de agent, atribut, nume predicativ, element predicativ suplimentar. Vocativul este cazul adresării directe, fiind izolat de enunțul din care face parte fie ca propoziție de sine stătătoare neanalizabilă, fie ca element incident într-o propoziție.¹⁷

¹⁶ KESZLER, B., LENGYEL K., *Kis magyar grammatika*, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 2002, p.104

¹⁷ Ion Toma, *Limba română contemporană, Privire generală*, Editura Niculescu SRL, București, 2001, p.153

Din aceasta putem conclud că în limba maghiară cazurile sunt exprimate prin sufixele care sunt adăugate la substantive, în timp ce cazul în limba română este exprimat prin prepoziții și, desigur, prin declinarea substantivelor (se poate face fără articol sau cu articol).

3.3. Comparație cazurilor dintre limba maghiară și limba română

Am menționat deja că Csaba Attila Both a cercetat sistemul cazurilor nominale ale limbii maghiare și folosirea lor în limba română. Din lucrarea sa „*NOMINAL CASES OF HUNGARIAN LANGUAGE IN ROMANIAN*”, Csaba Attila Both, PhD, Sapientia University of Tîrgu Mureș (<http://www.upm.ro/cc3/CCI-03/Lds/Lds%2003%2089.pdf>) putem trage următoarele constatări:

În limba maghiară, nominativul este întotdeauna cazul subiectului în propoziție, în timp ce în limba română este cazul subiectului, numelui predicativ, al apozitiei neacordate și al elementului predicativ suplimentar. Acuzativul este cazul complementului direct (obiectului) în limba maghiară; în limba română, acuzativul poate să aibă numeroase funcții sintactice. Dativul se construiește cu ajutorul substantivului + sufixul cazual al dativului *-nak/-nek*. În limba română, în cazul substantivului masculin, dativul se realizează cu ajutorul articolului hotărât. Sufixele cazului comitativ-instrumental sunt: *-val/-vel*. În limba română, acest caz se formează cu ajutorul prepoziției *cu* care, în situația dată, exprimă o asociere și indică un instrument. Sufixul cazului cauzal-final este: *-ért*. Acest caz are două semnificații și două utilizări: prima (cauzativă) se referă la semnificația „din cauza cuiva”, a doua (finală) pornește de la faptul că sufixul *-ért* are și semnificația de „pentru cineva/ceva”. În limba română, traducerea cazului cauzal-final al limbii maghiare poate fi realizată prin prepoziția *pentru* care indică scopul, obiectivul, beneficiarul. Cazul translativ se construiește prin adăugarea sufixului *-vá/-vé*. În limba română traducerea se realizează cu prepoziția *într* + articol nehotărât *o*. Prepoziția *întru* are mai multe semnificații: indică scopul sau direcția mișcării, arată obiectul la care o acțiune sau calitate se referă; arată rezultatul unei acțiuni sau scopul rezultatului acțiunii etc. Cazul translativ este, de asemenea, tradus cu prepoziția *în care* și, în acest caz, indică scopul sau direcția mișcării. Sufixul superesivului are patru variante: *-n/-on/-en/-ön*. În limba română putem folosi unele dintre prepozițiile: *pe*, *la*, *în*. În limba română toate aceste prepoziții cer cazul acuzativ. Sufixele cazului sublativ sunt: *-ra/-re*. În limba română, substantivul rămâne în forma sa nominativă, precedat de prepoziția *pe* care indică contactul cu suprafața sau cu obiectul cerând cazul acuzativ. Este, de asemenea, realizat cu utilizarea prepoziției *pentru* care indică

scopul, obiectivul, destinația acțiunii, forma și cere cazul acuzativ. Sufixele cazului delativ sunt *-ról/-röl*. În română sunt folosite mai multe prepoziții / locuțiuni prepoziționale: *de pe, dinspre, despre*, toate aceste prepoziții cer cazul acuzativ. Inesivul este format dintr-un substantiv la care se adaugă unul dintre sufixele inesivului *-ban/-ben*. În limba română, ideea este redată printr-o construcție în care se folosește prepoziția *în*, aceasta indicând interiorul unui spațiu unde se întâmplă ceva. Limba maghiară construiește cazul elativ prin adăugarea sufixului *-ból/-ből* la substantiv. Versiunea în limba română se construiește cu ajutorul prepoziției *din*, care indică punctul de început al unei mișcări originea. Ilativul este exprimat prin utilizarea substantivului și a sufixului cazual *-ba/-be*. În limba română, cazul ilativ se traduce, în mod similar cu inesivul, cu prepoziția *în*, care indică faptul că există un spațiu spre care se mișcă. Adesivul se construiește cu ajutorul substantivului și al sufixului cazual: *-nál/-nél*. În limba română se utilizează prepoziția *la* care procedă substantivul în nominativ. În limba maghiară sunt trei variante de sufixe a cazului alativ: *-hoz/-hez/-höz*. În limba română se folosesc alativului prepoziția *la* (care indică destinația mișcării). Cazul ablativ indică mișcare a de depărtare de la ceva; variantele sufixului cazual sunt: *-tól/-től*. În limba română substantivul ar putea fi tradus atât cu elementul prepozițional *de la* cât și cu *dinspre*. În cazul substantivelor proprii se poate utiliza numai locuțiunea prepozițională *de la*. În limba maghiară structura pentru cazul terminativ este: substantiv + sufixul cazual *-ig*. În limba română folosim locuțiunea prepozițională *până la* dacă indică o limită de timp sau spațiu. În cazul esiv, substantivul este utilizat în forma lui de bază și sufixul *-ként*. În limba română se folosește prepoziția *ca*. Structura *ca fiind* este, de asemenea, utilizată pentru cazul esiv.¹⁸

Am folosit această cercetare ca exemplu pentru o să vedem cât de diferită este exprimarea cazurilor în limba maghiară și în limba română. Putem să remarcăm că cazurile limbilor română și maghiară au rolul de funcție, dar sunt exprimate în mod diferit. În timp ce limba maghiară folosește sufixele, limba română folosește diferite prepozițiile sau construcții prepoziționale.

¹⁸ <http://www.upm.ro/cc3/CCI-03/Lds/Lds%2003%2089.pdf>

3.4. Verbul în limba maghiară

Acest capitolul se limitează la partea din morfologia limbii maghiare referitoare la verb.

În limbă maghiară avem trei timpuri pentru exprimarea acțiunii: prezent, trecut și viitor și avem trei moduri: modul indicativ, modul imperativ și modul condițional.¹⁹ Verbele tranzitive au două conjugări: una numită „obiectivă” sau „determinată” și una numită „subiectivă” sau „nedeterminată”.

Conjugarea subiectivă

Această conjugare se aplică atunci când verbul are un obiect nedeterminat. Acesta poate fi: un substantiv articulat cu articol nehotărât, un substantiv nearticulat, un pronume personal de persoana întâi, un pronume personal de persoana a doua, dacă verbul este la altă persoană decât întâi. Dacă un verb are mai multe obiecte, dintre care unele sunt determinate, iar altele nedeterminate, se alege conjugarea cerută de ultimul obiect. Am folosit tabel următor din cartea *Kis magyar grammatika*.

Tabel 3: Az általános igeragozás²⁰ (r. Conjugarea subiectivă)

	Prezent			Trecut		Viitor
	modul indicativ	modul imperativ	modul condițional	modul indicativ	modul condițional	modul indicativ
<i>én</i>	<i>áll-ok</i>	<i>áll-j-ak</i>	<i>áll-né-k</i>	<i>áll-t-am</i>	<i>áll-t-am volna</i>	<i>állni fog-ok</i>
<i>te</i>	<i>áll-sz</i>	<i>áll-j(-ál)</i>	<i>áll-ná-l</i>	<i>áll-t-ál</i>	<i>áll-t-ál volna</i>	<i>állni fog-sz</i>
<i>ő</i>	<i>áll-Ø</i>	<i>áll-j-on</i>	<i>áll-na-Ø</i>	<i>áll-t-Ø</i>	<i>áll-t-Ø volna</i>	<i>állni fog-Ø</i>
<i>mi</i>	<i>áll-unk</i>	<i>áll-j-unk</i>	<i>áll-ná-nk</i>	<i>áll-t-unk</i>	<i>áll-t-unk volna</i>	<i>állni fog-unk</i>
<i>ti</i>	<i>áll-tok</i>	<i>áll-j-atok</i>	<i>áll-ná-tok</i>	<i>áll-t-atok</i>	<i>áll-t-atok volna</i>	<i>állni fog-tok</i>
<i>ők</i>	<i>áll-nak</i>	<i>áll-j-anak</i>	<i>áll-ná-nak</i>	<i>áll-t-ak</i>	<i>áll-t-ak volna</i>	<i>állni fog-nak</i>

¹⁹ Keszler B., Lengyel K., *Kis magyar grammatika*, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 2002, p.65-66

²⁰ Keszler B., Lengyel K., *Kis magyar grammatika*, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 2002, 67

Conjugarea obiectivă

Această conjugare se folosește atunci când verbul are un obiect determinat, adică atunci când acesta este:

Tabel 4: *A határozott igeragozás* ²¹

	Prezent		Trecut		Viitor	
	modul indicativ	modul imperativ	modul condițional	modul indicativ	modul condițional	modul indicativ
<i>én</i>	<i>zár-om</i>	<i>zár-j-am</i>	<i>zár-ná-m</i>	<i>zár-t-am</i>	<i>zár-t-am volna</i>	<i>zárni fog-om</i>
<i>te</i>	<i>zár-od</i>	<i>zár-j-ad</i>	<i>zár-ná-d</i>	<i>zár-t-ad</i>	<i>zár-t-ad volna</i>	<i>zárni fog-od</i>
<i>ő</i>	<i>zár-ja</i>	<i>zár-j-a</i>	<i>zár-ná-Ø</i>	<i>zár-t-a</i>	<i>zár-t-a volna</i>	<i>zárni fog-ja</i>
<i>mi</i>	<i>zár-juk</i>	<i>zár-j-uk</i>	<i>zár-ná-nk</i>	<i>zár-t-uk</i>	<i>zár-t-uk volna</i>	<i>zárni fog-juk</i>
<i>ti</i>	<i>zár-játok</i>	<i>zár-j-átok</i>	<i>zár-ná-tok</i>	<i>zár-t-átok</i>	<i>zár-t-átok volna</i>	<i>zárni fog-játok</i>
<i>ők</i>	<i>zár-ják</i>	<i>zár-j-ák</i>	<i>zár-ná-k</i>	<i>zár-t-ák</i>	<i>zár-t-ák volna</i>	<i>zárni fog-ják</i>

Infinitivul (*a főnévi igenév képzője*)

Marca infinitivului este *-ni*, adăugată la rădăcina verbului: *lát* → *látni* „a vedea”. Dacă subiectul infinitivului este o persoană determinată, atunci infinitivul primește de regulă un sufix posesiv care se folosește și pentru obiectul posedat. ²²

Tabel 5: *A főnévi igenév személyragozásai sora*

	Singular	Plural
I	<i>tudnom</i> „să știu”	<i>tudnunk</i>
II	<i>tudnod</i>	<i>tudnotok</i>

²¹ Keszler B., Lengyel K., *Kis magyar grammatika*, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 2002, p.68

²² Keszler B., Lengyel K., *Kis magyar grammatika*, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 2002, p.111

III	<i>tudnia</i>	<i>tudniuk</i>
-----	---------------	----------------

Participiul (*a melléknévi igenév képzői*)

Prezent: Acest timp al participiului se formează cu sufixul *-ó/-ő* adăugat la rădăcina verbului: *olvasó* „care citește”. Trecut: acest timp al participiului se formează cu sufixul *-t/-tt*: *elolvasott* („care a fost citit”). Viitor: acest timp se formează de la rădăcina verbului, cu sufixul *-andó/-endő*: *elolvasandó* („care este pentru a citi”) ²³

Gerunziul (*a határozói igenév képzői*)

Se formează cu sufixul *-va/-ve*: *sírva* „plângând” ²⁴

Verbe neregulate (*a sajátos és hiányos ragozású igék*) ²⁵

Verbe neregulate sunt verbe care nu urmează modelul normal al inflexiunii. În limba maghiară acestea sunt următoarele:

VAN = a fi

Indicativ:

- prezent: *vagyok, vagy, van, vagyunk, vagytok, vannak.*
- Trecut: *voltam* etc.
- Viitor: *leszek, leszel, lesz, leszünk, lesztek, lesznek*

Condițional:

- prezent: *volnék, volnál* etc. sau *lennék, lennél* etc.
- trecut: *lettem volna* etc.

Imperativ: *legyek, legyél / légy* etc.

Infinitiv: *lenni*

Participiu:

- prezent: *való* sau *levő*
- viitor: *leendő*

²³ Keszler B., Lengyel K., Kis magyar grammatika, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 2002, p.139

²⁴ Keszler B., Lengyel K., Kis magyar grammatika, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 2002, p.139

²⁵ Keszler B., Lengyel K., Kis magyar grammatika, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 2002, p.70

Gerunziu: *lévén*

MEGY = a merge

Indicativ:

- prezent: *megyek, méysz, megy, megyünk, mentek, mennek*
- trecut: *mentem* etc.

Condițional prezent: *mennék, mennél* etc.

Imperativ: *menjek* etc.

Infinitiv: *menni*

Participiu prezent: *menő*

Gerunziu: *menve*

JÖN = a veni

Indicativ:

- prezent: *jövök, jössz, jön, jövőnk, jöttök, jönnek*
- trecut: *jöttem* etc.

Condițional prezent: *jönnék, jönnél* etc.

Imperativ: *jöjjek, jöjj / gyere, jöjjön, jöjjünk / gyeriünk, jöjjetek / gyertek, jöjjenek*

Infinitiv: *jönni*

Participiu prezent: *jövő*

Gerunziu: *jőve*²⁶

Alte verbe neruglate: *tesz* „a pune”, *vesz* „a lua”, *hisz* „a crede”, *visz* „a duce”, *eszik* „a mânca”, *iszik* „a bea”, *alszik* „a dormi”, *fekszik* „a sta culcat”.

²⁶ Keszler B., Lengyel K., Kis magyar grammatika, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 2002, p.70.

3.5. Verbul în limba română

Despre verbul în limba română, Toma Ion a spus că: "Verbul este o parte de vorbire flexibilă, care exprimă în general acțiuni, stări, existențe, evoluții, văzute procesual. Categoriile sale gramaticale, care-i asigură flexiunea proprie numită conjugare, sunt specifice (diateza, modul și timpul) sau comune cu alte părți de vorbire *persoana cu pronumele, iar numărul și genul cu toate părțile de vorbire flexibile)." Mai departe, în funcție de relația verb-subiect verbele pot fi: verbe personale – prezintă forme pentru toate persoanele și verbe impersonale – acțiunea nu poate fi atribuită unei persoane.²⁷ După relația verb – complement direct, verbele pot fi: verbe tranzitive și verbe intransitive.²⁸ În funcție de sunetul sau grupul de sunete care alcătuiesc terminația verbului la infinitiv, verbele pot fi: de conjugarea I, conjugarea a II-a, conjugarea a III-a, conjugarea a IV-a.

Conjugarea I	Conjugarea II	Conjugarea III	Conjugarea IV
-a: a activa	-ea: a vedea	-e: a bate	-i/-î: a citi, a urî ²⁹

În limba română verbul are trei diateze: activă, reflexivă și pasivă.³⁰

Modurile verbului se împart în moduri personale (predicative) și nepersonale (nepredicative). Cele personale își schimbă forma după persoane și sunt patru la număr: modul indicativ, modul conjunctiv, modul condițional-optativ, modul imperativ. Modurile impersonale nu-și schimbă forma după persoane și sunt formate din: modul infinitiv, modul participiu, modul gerunziu, modul supin.³¹

Momentul în care se îndeplinește acțiunea este exprimată cu ajutorul timpurilor. Atunci când acțiunea se petrece în momentul vorbirii verbul este la timpul prezent. Când acțiunea se petrece înainte de momentul vorbirii, verbul este la timpul trecut. Atunci când acțiunea se petrece după momentul vorbirii, verbul este la timpul viitor.³²

²⁷ Ion Toma, *Limba română contemporană, Privire generală*, Editura Niculescu SRL, București, 2001, p.172

²⁸ Ion Toma, *Limba română contemporană, Privire generală*, Editura Niculescu SRL, București, 2001, p.173

²⁹ Ion Toma, *Limba română contemporană, Privire generală*, Editura Niculescu SRL, București, 2001, p.182

³⁰ Ion Toma, *Limba română contemporană, Privire generală*, Editura Niculescu SRL, București, 2001, p.176

³¹ Ion Toma, *Limba română contemporană, Privire generală*, Editura Niculescu SRL, București, 2001, p.174

³² Ion Toma, *Limba română contemporană, Privire generală*, Editura Niculescu SRL, București, 2001, 182-186

Pentru a prezenta timpurile în limba română am făcut niște tablouri. Pentru ajutorul am folosit *Limba română contemporană* de Ion Toma.

Tabel 6: Modul indicativ

	Prezent	Imperfect	Perfect compus	Mai mult ca perfect	Perfect simplu
eu	scriu	scriam	am scris	scrisesem	scrisei
tu	scrii	scriai	ai scris	scriseai	scriești
el/ea	scrie	scria	a scris	scrisesse	scrise
noi	scriem	scriam	am scris	scriseserăm	scriserăm
voi	scrieți	scriați	ați scris	scriseserăți	scriserăți
ei/ele	scriu	scriau	au scris	scriseseră	scriseră

Tabel 7: viitor

	Viitor I	Viitor II	Viitor anterior	Viitor popular
eu	voi scrie	o să scriu	voi fi scris	oi scrie
tu	vei scrie	o să scrii	vei fi scris	îi scrie
el/ea	va scrie	o să scrie	va fi scris	o scrie
noi	vom scrie	o să scriem	vom fi scris	om scrie
voi	veți scrie	o să scrieți	veți fi scris	oți scrie
ei/ele	vor scrie	o să scrie	vor fi scris	or scrie

Tabel 8: Modul conjunctiv

	Timpul prezent	Timpul perfect
eu	să scriu	să fi scris

tu	să scrii	să fi scris
el/ea	să scrie	să fi scris
noi	să scriem	să fi scris
voi	să scrieți	să fi scris
ei/ele	să scrie	să fi scris

Tabel 9: Modul condițional optativ

	Timpul prezent	Timpul perfect
eu	aș scrie	aș fi scris
tu	ai scrie	ai fi scris
el/ea	ar scrie	ar fi scris
noi	am scrie	am fi scris
voi	ați scrie	ați fi scris
ei/ele	ar scrie	ar fi scris

Modul imperativ are forme doar pentru persoana a II-a singular si plural: tu scrie!, voi scrieți!

Modurile nepersonale:

Modul infinitiv. Este singurul mod nepersonal care are timp:

prezent: a scrie

perfect: a fi scris

Modul supin:de scris

Modul participiu:scris

Modul gerunziu:scriind³³.

Din acest capitolul despre verbul în general, putem observa că limba română este mai bogată în exprimarea de timpul acțiunii a verbelor decât limba maghiară. Pe când limba maghiară utilizează doar trecutul, viitorul și prezentul, limba română folosește prezentul (indicativ, iterativ), imperfectul, perfectul simplu, mai mult ca perfectul, perfectul compus și viitorul (anterior, viitor trecut/viitorul al doilea). Am făcut această comparație ca să fie mai ușor să recunoaștem în analiza noastră cum vor funcționa aceste două limbi în exprimarea propozițiilor circumstanțiale de timp.

³³Ion Toma, *Limba română contemporană, Privire generală*, Editura Niculescu SRL, București, 2001, p.182-187

4. Sintaxa

Există peste 200 de definiții pentru termen sintaxa. Sintaxa este o parte a gramaticii deosebit de importantă. În paginile dicționarului *Dexonline* putem găsi că sintaxa este „parte a gramaticii care studiază funcțiile cuvintelor și ale propozițiilor în vorbire și care stabilește regulile de îmbinare a cuvintelor în propoziții și a propozițiilor în fraze”³⁴. Prin urmare, în cadrul științei lingvistice, sintaxa este partea gramaticii care studiază regulile privind îmbinarea cuvintelor în structuri sintagmatice apte a realiza comunicări. Este vorba de îmbinarea cuvintelor în propoziții și a propozițiilor în fraze. Sintaxa constituie astfel instanța finală a procesului pe care-l parcurge materia lingvistică pentru a-și îndeplini funcția comunicativă care-i este caracteristică. Obiectul ei îl reprezintă unitățile, relațiile și funcțiile sintactice.³⁵

În moment când toate părțile propoziției sunt în relații unele cu altele am obținut propoziția. De exemplu: r. „*Voi aveți ungerea de la Cel Sfânt și voi toți aveți cunoaștere.*” m. „*És néktek kenetetek van a Szentől, és mindent tudtok.*” (Ioan 1, cap.de coloană 2:20)

Unitățile sintaxei sunt, în ordinea crescătoare a complexității: partea de propoziție, sintagma, propoziția și frază. Partea de propoziție este unitatea sintactică minimală, în sensul că are funcție sintactică, lipsită de autonomie comunicațională, contruită dintr-un singur cuvânt. Sintagma este cea mai mică unitate în cadrul căreia se poate realiza un raport sintactic, este construită din cel puțin două cuvinte, nu are autonomie comunicațională, fiind lipsită de predicatie. Propoziția este considerată unitatea sintactică fundamentală, este cea mai mică unitatea care poate avea autonomie comunicațională, datorită predicatului pe care îl conține. Noi ne interesează mai mult de frază care are autonomie comunicațională. Frază este formată din minimum două propoziții, dintre care cel puțin una principală.³⁶ . Comparativ cu limba română, în limba maghiară compunerea spontană și crearea conștientă de cuvinte au o pondere mult mai mare.

Relațiile sintactice pe care le pot contracta între ele unitățile sintactice sunt de subordonare și de coordonare. Relațiile de subordonare se stabilesc între termenii unei propoziții sau ai unei frazei care au funcție sintactice diferite, unul dintre ei (subordonatul) depinzând de celălalt (regentul). Tipice sunt relațiile de subordonare atributivă, predicativă

³⁴<https://dexonline.ro/definitie/sintax%C4%83>.

³⁵ Ion Toma, *Limba română contemporană, Privire generală*, Editura Niculescu SRL, București, 2001,p.220

³⁶ Ion Toma, *Limba română contemporană, Privire generală*, Editura Niculescu SRL, București, 2001,p.220

suplimentară și completivă (necircumstanțială și circumstanțială). În fraza maghiară pot fi următoarele subordonate: subiectivă, predicativă, obiectivă, complete (de loc, de timp, numerică, de stare, de origine, de rezultat, sociativă, de mod, de cauză, de scop, de relație, de grad/măsură, instrumentală, de atribuire și comparativă), completivă permanentă, subordonate cu conținut semantic special (consecutivă, condițională, concesivă și comparativă) și subordonată atributivă. O caracteristică a subordonatelor în maghiară este că de cele mai multe ori ele au în principală un antecedent exprimat printr-un pronume, iar subordonata întregeste antecedentul. Noi ne vom ocupa cu propozițiile subordonate circumstanțialele de timp.

La fel că vom vedea subordonarea, vom vedea și coordonarea în exemplele mai jos. Relațiile de coordonare se stabilesc între termeni de același fel, care nu depind unul de altul, dar care determină același regent. Tipice sunt relațiile de coordonare copulativă, disjunctivă, alternativă, adversativă, conclusivă și explicativă. Marcarea relațiilor sintactice se poate realiza prin mijloace morfologice, sintactice sau fonetice. Propoziții copulative: raport copulativ poate stabili conjunția: și, iar, nu numai (că)..dar (și), precum și. Tot copulative sunt propozițiile introduse prin adverbele repetate și pot exprima acțiuni alternative. Împreună cu propoziția disjunctivă. Propozițiile copulative sunt foarte aproape de independente (prin intervertirea lor sensul nu se schimbă). Propoziții disjunctive: fraza poate avea chiar trei disjunctive și conjunțiile specifice sunt: sau, ori. Propoziția adversativă este într-o oarece măsură subordonată celei căreia i se opune. Principalele mijloace introductive ale adversativei sunt conjunțiile: dar, ci, însă, și, iar și locuțiunea adverbială: în schimb. Propoziția conclusivă: se introduce prin conjunțiile și locuțiunile conjuncționale deci, așadar, prin urmare, de aceea, în concluzie, în consecință, iată de ce. Raportul de coordonare se poate stabili și între propozițiile secundare. Propozițiile secundare care intră în raport de coordonare pot fi de același fel, dar pot fi și diferite. Secundarele coordonate între ele sunt subordonate aceleiași regente.³⁷

Cu toate aceste informații noi ne vom vedea, în capitole următoarele, care sunt aceste frazele care sunt importante pentru analiza noastră morfologic-sintactică. Aceste definiții pentru sintaxa se aplică pentru limba maghiară și limba română. Limbile, în general, au similar accesul prin analiza sintactică. În ultimul capitol am dat exemplele, preluate din Biblia, pentru coordonarea și subordonarea. Propoziție subordonate circumstanțiale de timp, în special, sunt tema lucrarea această.

³⁷ Ion Toma, *Limba română contemporană, Privire generală*, Editura Niculescu SRL, București, 2001, p.220,221

4.1.Sintaxa limbii maghiare

În acest capitolul vom vedea care sunt complementele circumstanțiale de timp în limba maghiară și vom vorbi despre propoziția circumstanțială de timp pentru că ele sunt în focusul lucrării noastre. Propoziția în limba maghiară este formată numai din predicat, subiect și obiect, ordinea este subiect + predicat + obiect (SVO), m. *alany + állitmány + tárgy*. Limba maghiară se deosebește cu aglutinație și subiectul este, de multe ori, subînțeles și putem să-l recunoaștem din predicatul.

4.1.1. Complementul (A *határozó*)

Denumim aici cu termenul „complemente” clasa numită în gramaticile limbii maghiare *határozók*, care cuprinde toate tipurile de complemente ce corespund în gramaticile limbii române complementului indirect și complementelor circumstanțiale. Unele dintre complementele circumstanțiale sunt prezente ca atare și în gramaticile limbii române, altele nu. Explicăm numai complementul circumstanțial de timp și propoziția circumstanțială de timp.

Complementul circumstanțial de timp (*Az időhatározó*)

Complementul circumstanțial de timp este partea secundară de propoziție care arată timpul în care se desfășoară o acțiune. Cum am văzut în capitolul mai sus, limba maghiară se deosebește cu sufixului care se adăug la substantivul sau numeralul. Alte mijloace de exprimare sunt substantive postpuse, numeral cu postpoziție, adverb de timp, gerunziu. Sufixe care se referă la complementul circumstanțial de timp sunt: *-kor*, *-ban/-ben*, *-n*, *-on/-en*, *-ön*, *-nál/-nél*, *-ig*, *-nként*, *-nta/-nte*, *-ról/-ről*, *-tól/-től*, *-val/-vel*. Propoziție circumstanțialele de timp putem recunoaște și dintre aceste cuvinte: *alatt* (sub), *alkalmából* (cu ocazia), *át* (prin), *belül* (în), *előtt* (înainte), *felé* (la, în față), *fogva* (de), *hosszat* (pentru), *innen* (de aici), *keresztül* (prin), *kezdve* (începând cu), *korában* (mai devreme), *körül* (în jurul), *közben* (în timpul), *közé* (printre), *között* (între), *múltán* (după ce/măi târziu), *óta* (din moment ce), *során* (în cursul), *tájban* (câtre/spre/față de), *tájt* (spre/aproape/în scopul), *túl* (dincolo), *után* (mai târziu).

Întrebări: *mikor?* (când?), *mióta?* (de când?), *mikortól/fogva?* (începând de când?), *mikorra?* (pe când?), *meddig?* (până când?).³⁸

Propoziție sobordonate circumstanțiale de timp în limba maghiară pot fi recunoscute și din cuvinte următoarele:

Cuvinte care se referă la propoziția temporală: *akkor* (apoi/atunci), *attól* (de acolo/de aici), *addig* (până atunci), *arra* (la/în această direcție), *akkorra* (cam pe-atunci), *azután* (după aceea), *attól fogva* (din vremea aceea), *attól kezdve* (pe urmă) etc.

Cuvinte care unește propoziția subordonată de timp cu regentă: *amikor* (când), *amikorra* (până când), *amire* (după care), *(a)míg* (până ce/până la), *hogy* (ca/chiar dacă/în cazul când), *valahányszor* (în clipa care/oricând).

Exemple: *Akkor szép az erdő, mikor zöld.*³⁹

r. Atunci când iarbă crește, este întuneric.

În limba maghiară, aceste cuvinte care indică propoziția circumstanțială de timp, de multe ori, nu sunt menționate și sunt subînțelese din contextul. În exemplele noastre vom avea situație asemănătoare.

³⁸ Keszler B., Lengyel K., *Kis magyar grammatika*, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 2002, p.208,209

³⁹ Keszler B., Lengyel K., *Kis magyar grammatika*, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 2002, p.233

4.2. Sintaxa limbii române

Ca și celelalte limbi romanice, limba română are sistemul sintactic latin. Spre deosebire de maghiară, română este o limbă SVO. Sintaxa din limba română reprezintă cea de a doua parte importantă a gramaticii române, alături de morfologie. Ceea ce ne interesează cel mai mult este complementul. În special, complementul circumstanțial de timp.

4.2.1. Complementul

Complementul este un determinant al verbului, adjectivului sau interjecției, al cărui sens îl împlinește sau îl dezvoltă.⁴⁰ Complementul este partea secundară de propoziție care determină: verbe, adjective, adverbe sau locuțiuni adverbiale și interjecții predicative. După participarea lui la relațiile ce se stabilesc într-o propoziție, complementul se împarte în două grupe mari: complementul propriu-zis și complementul circumstanțial.⁴¹

Complementul circumstanțial de timp

Cum am spus mai deja, complementul circumstanțial de timp arată momentul, durata sau frecvența acțiunii. Complementul circumstanțial de timp poate fi exprimat printr-un singur cuvânt (substantiv, adverb, verb), prin substantive sau echivalente precedate de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale și prin sintagme. Cu valoarea de circumstanțiale de timp sunt folosite și substantivele care denumesc diviziuni de timp în forma lor articulată. Circumstanțialul de timp exprimă și ideea de loc sau ideea de mod.⁴² Propoziția circumstanțială de timp, determinând acțiunea din regentă. În limba română se găsește față de aceasta în trei raporturi principale de temporalitate: - de anterioritate (acțiunea din subordonată temporală se desfășoară înaintea celei din regentă). - de simultaneitate (acțiunea din subordonată se desfășoară în același timp cu cea din regentă). - de posterioritate (acțiunea din subordonată se petrece după cea din regentă). În exprimarea raportului de anterioritate, propozițiile temporale se construiesc cu locuțiunile conjuncționale și adverbele relative: când, de când, cum, de cum, cât ce, după ce, îndată ce, dacă, unde. În cadrul raportului de simultaneitate există posibilitatea exprimării mai multor aspecte: - acțiunile sunt durative, arătând durata sau intervalul de desfășurare. - acțiunile sunt momentane. - acțiunile sunt iterative (se repetă). Pentru a exprima raportul de

⁴⁰ Ion Toma, *Limba română contemporană, Privire generală*, Editura Niculescu SRL, București, 2001, p.222

⁴¹ Ion Toma, *Limba română contemporană, Privire generală*, Editura Niculescu SRL, București, 2001, p.243

⁴² Ion Toma, *Limba română contemporană, Privire generală*, Editura Niculescu SRL, București, 2001, p.250

posterioritate, propozițiile circumstanțiale de timp se introduc prin locuțiuni conjuncționale și adverbe relative: înainte ca, mai înainte ca, înainte să, până să, până când, până, pentru când, când.⁴³

Temporală inversă este o construcție care are elementul temporal introductiv *când* așezat înaintea regentei.

Unele propoziții temporale cumulează și alte nuanțe circumstanțiale: nuanță cauzală, nuanță condițională, nuanță concesivă.⁴⁴

⁴³ Ion Toma, *Limba română contemporană, Privire generală*, Editura Niculescu SRL, București, 2001, p.250,251

⁴⁴ Ion Toma, *Limba română contemporană, Privire generală*, Editura Niculescu SRL, București, 2001, p.251

5. Analiza morfo-sintactică

Prin analiza sintactică se observă și se interpretează diferite aspecte ale îmbinării cuvintelor în propoziții și a propozițiilor în frază.

Analiza sintactică a propoziției are ca scop:

- Arătarea felului propoziției după formă, după scop, după aspect
- Recunoașterea părților de propoziție
- Arătarea felului de construire a fiecărei părți de propoziție
- Stabilirea cuvântului regent
- Determinarea raportului în care se află unele față de altele părțile de propoziție
- Precizarea raportului fundamental și nuanțelor exprimate
- Observarea acordului, a topicii și a punctuației
- Aprecierea valorii stilistice⁴⁵

Între stabilirea regentului și determinarea felului propoziției subordonate este o strânsă legătură. La stabilirea felului subordonatei trebuie să se țină seama de legătura logică dintre propoziții, precum și de valoarea verbului regent (tranzitiv, intransitiv, activ, pasiv, reflexiv) de concordanța timpurilor și de sensul lexical al regentului.

5.1. O translație

În capitolul despre translație vom explica procesul frazei, după care urmează analiza morfo-sintactică.

Procesul schimbării ai rolurilor funcționale într-o propoziție, în vizualizarea este marcat cu $\mathcal{T}(T)$ –ce înseamnă o translație. În vizualizarea în partea semnelui $\mathcal{T}(T)$ stângă scriem translativ și la dreaptă scriem ceva ce este translatat. Avem și o translație de gradul al II-lea și atunci întreagă propoziția devin echivalent funcțional de categorie a II-a, acest este marcat cu semnul $\mathcal{T}(\mathcal{T})$ (T dublu) în vizualizare. Când în vizualizare căutăm, înseamnă că este vorba despre propoziția secundară. O translație este componenta teoriei lui Tesnière care se adresează categoriilor sintactice. Tesnière a fost interesat de păstrarea numărului de categorii sintactice

⁴⁵ Ion Toma, *Limba română contemporană, Privire generală*, Editura Niculescu SRL, București, 2001, p.294,295

principiu la minimum. El a recunoscut doar patru categorii de bază de cuvinte conținut: substantive (r.S), verbe (r.V), adjective (r.A), și adverbe (r.Adv). În plus față de aceste patru cuvinte de conținut de bază, el a postulat, de asemenea, două tipuri de cuvinte, funcții, indici și cuvinte translativ. El a luat articole (hotărâte și nehotărâte) și pronume clitice să fie indici, iar translativ tipice au fost (subalternii) și conjuncții subordonate prepoziții. Sarcina principală este pentru a face un transfer translativ cuvântului de conținut de la o categorie la alta. De exemplu, în mod tipic prepozițiile transferă substantive la adjective sau adverbe, și se transferă în mod obișnuit subalternii verbe substantivelor. Pentru Tesnière, capacitatea de a transfera o categorie la alta, la voință, în discursul de fluid este instrumentul primar care face vorbire cu adevărat productiv posibil. Categoriile sintactice care singure nu sunt capabile de a combina unele cu altele pot fi unificate imediat de către un translativ că efectele de translație.

Am folosit exemplele din Biblia și am căutat propoziție temporale. De asemenea, am căutat care sunt în subordonarea sau în coordonarea cu regentă. Propoziția temporală este o propoziție subordonată care îndeplinește în fraza rolul unui complement circumstanțial de timp și arată timpul când se desfășoară acțiunea din regentă sau se manifestă o însușire.

Mat. 1:24 „Când s-a trezit Iosif din somn (1)/ a făcut (2) /cum îi poruncise ingerul Domnului (3); și/ a luat la el pe nevasta sa (4).”

Este o frază în care are 4 propoziție, avem 2 principalele, este o vorbă de coordonarea dintre ele:

1. *Când s-a trezit Iosif din somn:* este o propoziție secundară, subordonată propoziției a două. Este vorbă de o propoziția temporală de posterioritate: a trezit – Predicatul verbal exprimat prin verb predicativ la modul indicativ, timpul perfect compus, persoană a III-a, singular, verbul este tranzitiv, conj.IV. Iosif – subiect, exprimat prin substantiv propriu. Când – conjuncție care introduce o propoziție temporală. Din somn – complement circumstanțial de mod exprimat prin substantiv comun și este introdus cu prepoziția din.

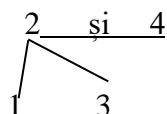
2. *A făcut:* propoziția principală, regentă, monomembra verbală, personală (R1). Este vorbă de o propoziție simplă, enunțiativă și pozitivă. A făcut - Este predicativă cu predicatul verbal exprimat prin verb predicativ la modul indicativ, timpul perfect compus, verbul este tranzitiv, pers. a III-a, singular,conj.III. Subiectul este neexprimat, dar subînțeles (pers.III, sg.)

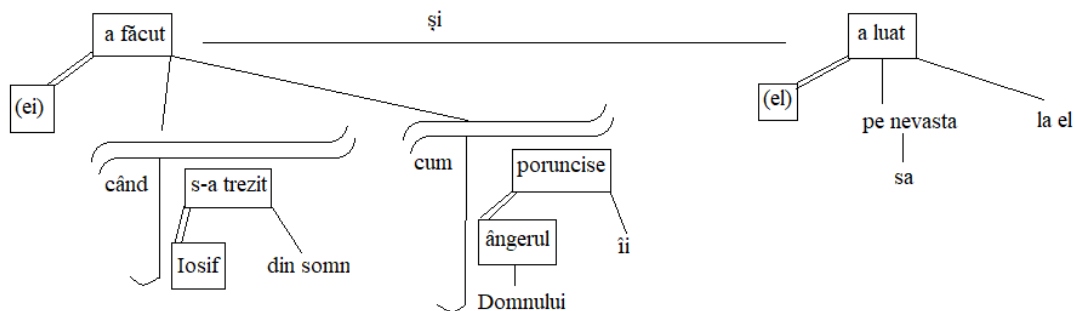
3. *Cum îi poruncise ingerul Domnului*: Este o propoziție secundară, subordonată regentei. Propoziția este modală cantitativă introdusă cu conjuncția adverbială *cum*. *Îi* – pronume personal masculin la dativ singular. *Poruncise* – predicatul verbal exprimat prin verb predicativ la modul indicativ, timpul mai mult ca perfect, persoană a III-a, singular, verbul tranzitiv, conj.IV. *Îngerul*– subiect exprimat prin substantiv comun, hotărât, cazul nominativ. *Domnului* – atribut genitival exprimat prin substantiv propriu, hotărât.

și – conjuncția coordonată copulativă care exprima legătura dintre propozițiile coordonate copulative, dintre propozițiile ale 2-a și 4-a

4. *A luat la el pe nevasta sa*: Propoziția principală, regentă (R2). Este vorbă de propoziția completivă directă cu predicatul *a luat* care este predicatul verbal exprimat prin verb predicativ la modul indicativ, timpul perfect compus, verbul este tranzitiv, pers. a III-a, singulat, conjugarea I. *La* – prepoziția care introduce complement indirect. *el* – complement indirect care este pronume personal neaccentuat la dativ. *Pe* – prepoziția care introduce complement direct. *Nevasta* – complement direct exprimat prin substantiv comun, hotărât. *Sa* – adjectiv posesiv cu patru forme flexionare. Subiectul este neexprimat și subînțeles : pers. a III-a sg, masculin.

Vizualizarea:

Mat. 2:3 „Când a auzit imparatul Irod acest lucru (1),/ s-a tulburat mult (2)/ și/ tot Ierusalimul s-a tulburat împreună cu el (3).”

Esto o frază cu 3 propoziție, 2. și 3. sunt principale care se află în coordonarea.

1. *Când a auzit imparatul Irod acest lucru:* Este o propoziția secundară, subordonată propoziției a două. Propoziția este temporală de anterioritate introdus cu adverb relativ când. A auzit – predicatul verbal exprimat prin verb predicativ la modul indicativ, timpul perfect compus, pers. a III-a, singular, verbul tranzitiv, conj. IV. Imparatul Irod – subiectul exprimat printr-o sintagma care conține o substantiv comun și substantiv propriu Irod, imparatul este substantiv hotărât cu formă de nominativ. Acest – adjectiv pronominal demonstrativ care se referă la complement direct lucru exprimat prin substantiv comun la cazul acuzativ, nehotărât, singular.

2. *S-a tulburat mult:* propoziția principală, regenta bimembră, propoziția este atributivă exprimată prin atribut adjectival mult care este adjectiv calificativ. S-a tulburat este predicatul verbal exprimat prin verb predicativ la modul indicativ, timpul perfect compus, pers. a III-a singular, verbul este tranzitiv și reflexiv (a se tulbura), conj. I.

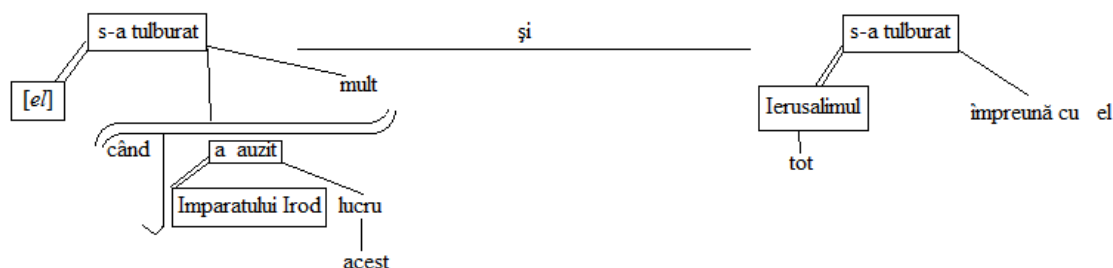
și - conjuncția coordonată copulativă care exprima legătura dintre propozițiile coordonate copulative, dintre propozițiile 2 și 3

3. *Tot Ierusalimul s-a tulburat împreună cu el*: Este propoziția principală, regentă (R2). Propoziția este completivă sociativă. Tot – adjectiv nehotărât la singular, masculin, cu partu forme flexionare. Ierusalimul – subiectul exprimat prin substantiv propriu, hotărât în cazul nominativ. S-a tulburat - predicatul verbal exprimat prin verb predicativ la modul indicativ, timpul perfect compus, pers. a III-a singular, verbul este reflexiv (a se tulbura), conj. I. Împreună cu – locuțiunea prepozițională construită din adverb împreună și prepoziția cu care introduce complement circumstanțial sociativ. El – complement indirect exprimat prin pronume personal, cazul acuzativ, pers. a III-a, singular.

Vizualizarea:

```

      2   și   3
      |
      1
  
```


Mat. 2:10 „Când au văzut ei steaua, (1) / n-au mai putut de bucurie.(2)”

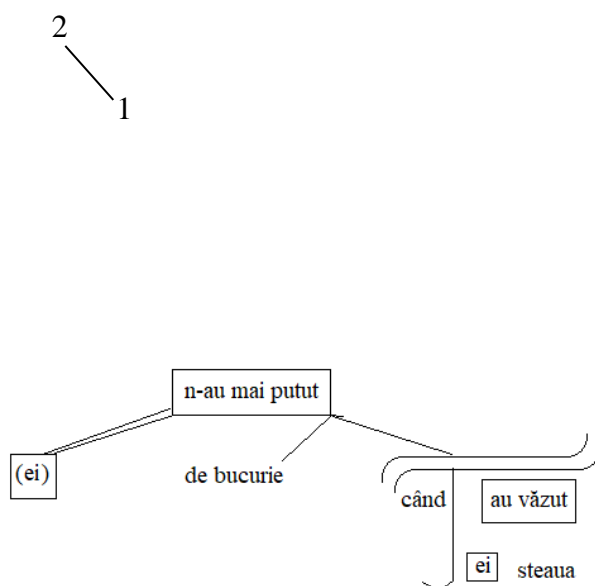
Este o frază cu două propoziții în subordonarea, propoziția 1 este subordonată regentei.

1. *Când au văzut ei steaua*: Propoziția temporală de anterioritate introdusă cu conjuncție când. Au văzut – predicatul verbal exprimat prin verb predicativ la modul indicativ, timpul perfect compus, pers. a III-a, plural, verbul tranzitiv (a vedea), conj.II. Ei – subiectul

exprimat prin pronume personal, cazul nominativ, pers. a III-a, plural. Steaua – complement direct exprimat prin substantiv comun la cazul acuzativ, singular, hotărât.

2. *N-au mai putut de bucurie*: Propoziția principală atributivă cu aspectul negativ. N-au putut este predicatul verbal exprimat prin verb predicativ la modul indicativ, timpul perfect compus, pers. a III-a, plural, verbul este tranzitiv, conj. II. Subiectul este neexprimat, dar subînțeles (pers. a III-a, plural: ei). Mai – adverb care se află înaintea verbului. De-prepoziția care introduce atributul bucurie.

Vizualizarea:

Mat.3:16 „De îndată ce a fost botezat (1),/ Isus a ieșit afară din apă.(2)”[el]

Fraza cu o propoziție principală și propoziția subordonată.

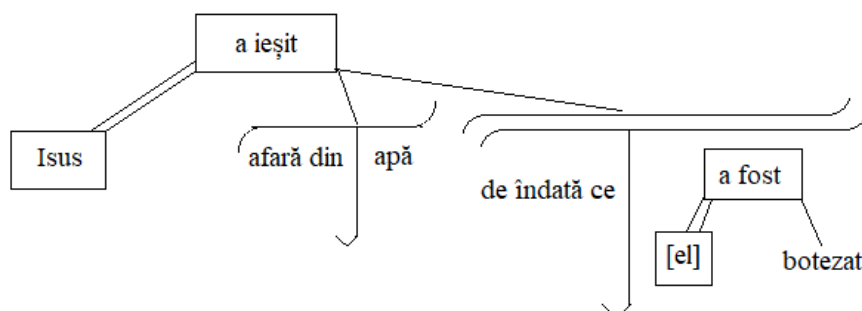
1. *De îndată ce a fost botezat*: Propoziția subordonată temporală de anterioritate introdusă cu locuțiunea adverbială: de îndată ce. A fost este predicatul verbal exprimat prin verbul predicativ la modul indicativ, timpul perfect compus, pers. a III-a singular, verbul este

intransitiv, conj. IV. Botezat este participiu exprimat prin verbul nepredicativ, tranzitiv, conj.

I. Subiectul rămâne neexprimat, dar subînțeles (pers. a III-a singular:el)

2. *Isus a ieșit afară din apă:* Propoziția regentă circumstanțială de loc cu subiectul Isus exprimat prin substantiv propriu la cazul nominativ. Predicatul este verbal a ieșit exprimat prin verbul predicativ la modul indicativ, timpul perfect compus, pers. a III-a singular, verbul este intransitiv, conj. IV. Afară din este locuțiunea prepozițională care introduce complement circumstanțial de loc apă care este exprimat prin substantiv comun la cazul acuzativ, singular, f.

Vizualizarea: 2
1

- Propozițiile care sunt analizate în limba română sunt analizate și în limba maghiară.

Mat. 1:24 „József pedig az álomból felserkenvén,(1)/ úgy tőn (2),/ amint az Úr angyala parancsolta vala néki(3)/, és/ feleségét magához vevé (4).”

Frază cu 4 propoziție din care propoziția a doua și a patra sunt în coordonarea copulativă, propoziția întâia și a treia sunt subordonate propoziții a doua.

1. *József pedig az álból felserkenvén.* În limba maghiară *pedig* (iar, deși) este conjucțiunea adverbială care indică propoziția subordonată. Propoziția este temporală de simultaneitatea durativă pentru că avem predicatul la modul gerunziu: *felserkenvén* care este predicatul verbal exprimat prin formă nominală al verbul *felserken* la modul gerunziu, pers. a III-a, singular. *József* este subiectul exprimat prin substantiv propriu la cazul nominativ. *Az álból* este complement circumstanțial de loc aflat în cazul elativ exprimat prin substantiv comun (*az álom*).

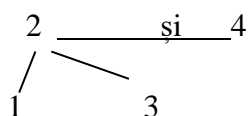
2. *úgy tón:* propoziția principală, regentă (R1), minimală cu predicatul verbal exprimat prin verb predicativ *tón* care se află la modul indicativ, timpul prezent, pers. a III-a, singular, conjugarea subiectivă. *Úgy.., amint* este locuțiunea adjectivală și înseamnă așa,..ce.. și introduce o propoziția subordonată. Subiectul este neexprimat și sunbînțeles, pers. a III-a, singular.

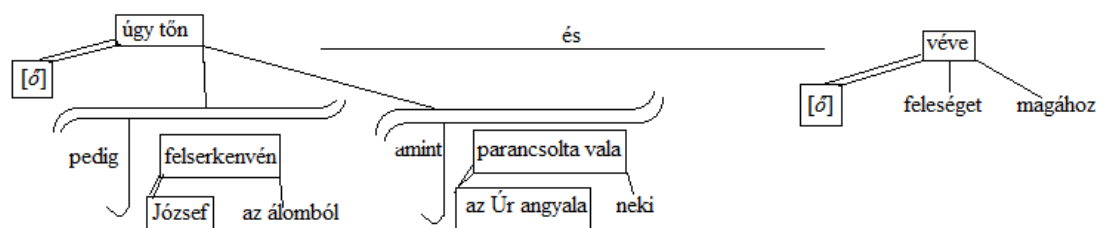
3. *Amint az Úr anygala parancsolta vala néki:* propoziția subordonată propoziției a doua și este vorbă de propoziția completivă directă introdusă cu adjectiv *amint*. *Az Úr anygala* este subiectul constriut din substantiv propriu *Úr* la cazul genitiv (-nak,-nek, subînțeles) care se referă la substantiv comun *anygal* cu sufix posesiv *-a* care indică că e vorbă despre pers. a III-a, singular. *Parancsolta (vala)* este predicatul verbal exprimat prin verbul predicativ la modul indicativ, timpul trecut, pers. a III-a, singular, conjugarea subiectivă. *Vala* este formă durativă al verbului *van* (a fi) și indică acțiunea durativă la timpul trecut. Timpuri în propoziția întâia și a treia sunt în acordul. *Neki* este pronume personal la cazul dativ , pers. a III-a, singular.

És este conjucția care indică că este vorbă despre coordonarea dintre dou regente (R1 – R2)

4. *Feleségét magához vevé:* propoziția principală, obiectivă (completivă directă) cu predicatul adverbial exprimat prin participiu adverbial al verbului *van* (a fi) cu forma: *vevé* pentru pers. a III, singular. Subiectul este subînțeles pentru că avem și indicator la pronume personal reflexiv care se află la cazul alativ (-hoz), pers. a III-a , singular: *maga*. *Feleségét* este complementul direct exprimat prin substantivul comun *felesége* la cazul acuzativ (-t).

Vizualizarea:

Mat. 2:3: „Heródes király pedig ezt hallván (1),/ megháborodék,(2) /és /vele együtt az egész Jeruzsálem (3).”

Avem o fraza cu trei propoziție din care doi sunt regente și in raportul de coordonarea, și ună care este subordonată.

1. *Heródes király pedig ezt hallván:* În propoziția întâia predicatul verbal *hallván*, care indică propoziția temporală de anterioritate, este exprimat prin verbul predicativ la modul gerunziu, pers. a III-a, singular. Aceasta propoziția este subordonată propoziției a doua. *Pedig* este conjunțiunea care indică o propoziția subordonată propoziției a doua. *Heródes király* este subiectul exprimat prin substantiv propriu *Heródes* și substantiv comun *király* la cazul nominativ, singular. *Ezt* este complement direct exprimat prin pronume demonstrativ la cazul acuzativ.

2. *Megháborodék:* propoziția minimală, principală, predicativă. Predicatul este verbal exprimat prin verbul predicativ cu prefixul *meg-* (a completa ceva) la modul indicativ, timpul prezent, pers. a III-a, plural, conjugarea obiectivă. Subiectul este neexprimat dar subînțeles, pers. a III-a plural.

Conjunctiunea copulativă *és* ne indică raportul de coordonare dintre propoziția a doua și a treia.

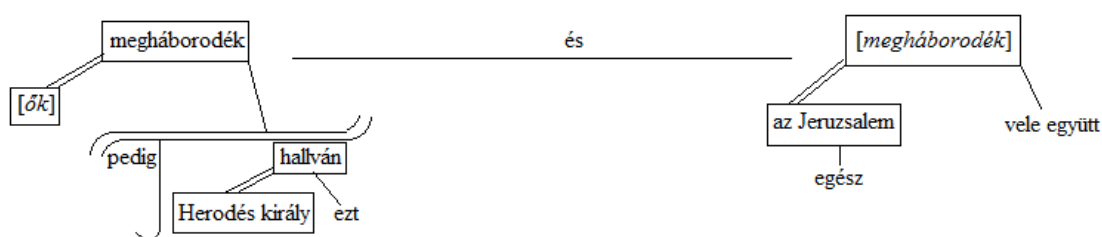
3. *Vele együtt az egész Jeruzsálem:* Propoziția este completivă instrumentala cu predicatul subînțeles din propoziția a doua. Propoziția este principală și în coordonare cu propoziția a doua. Acțiunea se referă la subiectul *az Jeruzsálem* exprimat prin substantiv propriu

cu articol hotărât la cazul nominativ, pers. a III-a și atributul *egész* (tot) indică că este vorbă despre plural. Complement instrumental este exprimat prin pronume personal la cazul instrumental, pers. a III-a singular: *vele* și adverb *együtt*. Propoziția este subordonată propoziției a doua. *És* prepoziția, în acest caz, nu indică coordonarea dar este prepoziția copulativă care este o conectare dintre subordonată și regentă.

Vizualizarea:

```

      2  és  3
      |
      1
  
```


Mat.2:10 „És mikor meglátták a csillagot,(1)/ igen nagy örömmel örvendezének (2).”

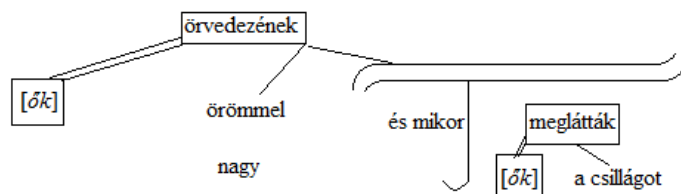
Frază cu două propoziție în raportul de subordonare.

1. *És mikor meglátták a csillagot*: propoziția subordonată propoziției a doua introdusă cu conjunțiunea adverbială *és mikor* și indică propoziția circumstanțială de timp. *Meglátták* este predicatul verbal exprimat prin verbul predicativ cu prefixul *meg-* la modul

indicativ, timpul trecut, pers. a III-a, plural, conjugarea obiectivă. Așa subiectul este subînțeles, pers. a III-a, plural (*ők*). Complementul direct este exprimat prin substantiv comun în cazul acuzativ, singular, cu articolul hotărât : *a csillagot*.

2. *Igen nagy örömmel örvendezének*: este propoziția principală care începe cu partikula *igen* care ridică toată propoziția. Propoziția este atributivă cu atributul adjectival *nagy* exprimat prin adjectiv propriu-zis care se referă la cuvântul *örömmel* care se află la cazul instrumental (–val, -vel). Subiectul rămâne neexprimat dar subînțeles (*ők*), pers. a III-a, plural. Predicatul este verbal, *örvendezének*, exprimat prin verbul predicativ la modul indicativ, timpul prezent, pers. a III-a plural, conjugarea obiectivă.

Vizualizarea: 2
1

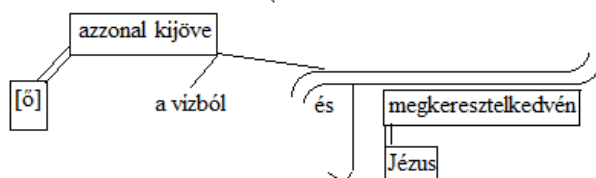
Mat 3:16 „És Jézus megkeresztelkedvén (1),/ azonnal kijöve a vízből.(2)“

O frază cu două propoziții care sunt în raportul de subordonarea.

1. *És Jézus megkeresztelkedvén:* este vorbă de propoziția predicativă, bimembră cu predicatul adjectival exprimat prin verbul adjectival pasiv *megkeresztelkedvén* cu prefixul *meg-* la pers. a III.-a singular și se referă la subiectul exprimat prin substantiv propriu *Jézus* care este la cazul nominativ. *És* conjuncțiunea în aceasta propoziția este indicator care arată succesiunea evenimentelor, din care putem concluda că este subordonată a propoziției următoare.

2. *Azonnal kijöve a vízből:* propoziția este circumstanțială de timp, temporală de anterioritate, introdusă cu complement circumstanțial de timp exprimat prin adverbul *azonnal*. Predicatul este verbal la modul gerunziu, pers. a III.-a, singular, *kijöve*. Verbul se află cu prefixul *ki-* care are sens originar „spre exterior“ : *kijöve*. Subiectul rămâne neexprimat, dar subînțeles. Din propoziția subordonată vedem că *Jézus* este subiectul. *A vízből* este complement circumstanțial de loc exprimat prin substantiv comun la cazul elativ.

Vizualizarea: 2
1

Credem că este cel mai important de menționat că în limba română factorul principal pentru propoziție circumstanțiale este conjuncție, iar în limba maghiară acest este un participiu. Mai multe despre similitățile și diferențele este în capitolul următor.

6. Concluzii

Limba maghiară și limba română sunt diferite considerabil din punct de vedere fonologic, morfologic și sintactic. Alfabetul maghiar este mai bogat decât cel român, în special în numărul de vocale. În ceea ce privește morfologia, limba maghiară n-are gen gramatical și sistemul timpurilor verbale este mai simplu decât în română. De asemenea, limba maghiară are mai multe cazuri decât, nu numai limba română, ci și alte limbi europene.

După cum se poate observă din propoziție analizate în capitolul al 5-lea, limba maghiară și limba română folosesc diferite forme ale verbului pentru același timp de acțiune. Propoziții temporale rămân temporale la amândoi limbi.

Limba maghiară folosește cazurile pentru exprimarea diferite circumstanțialele. Pe când limbă română pentru predicatul verbal folosesc timpul perfect compus, spre exemplu, forma verbului *s-a trezit* din Mat 1:24, la limbă maghiara avem modul gerunziu care ne indica și timpul perfect în care se află subiectul acțiunii și starea durativă al predicatului *felserkenvén*.

Subiectul în limbă maghiara este mai des subînțeles din predicatul decât în limbă română, de fapt nu este menționat. Este clar din analiza morfo-sintactică că aceste două limbi are diferite proprietăți și că limba maghiara se deosebesc cu aglutinație. Limba maghiară prezintă un caracter aglutinant foarte net în domeniul părților de vorbire nominale. Într-o limbă aglutinantă există corespondență perfectă între sens și formă, o astfel de limbă prezentând următoarele trei proprietăți: fiecare morfem exprimă un singur element de sens, morfemele sunt net delimitate unul de altul, raporturile gramaticale sunt exprimate prin prefixe sau sufixe și forma morfemelor individuale nu este afectată. De exemplu: Mat. 2:1 „*Amikor pedig megszületik vala Jézus a júdeai Bethlehemben, Heródes király idejében, ímé napkeletről bölcsek jóvének Jeruzsálembe.*” A fost foarte interesant să analiza aceste două limbi deși diferite în stabilirea propoziției cu același înțeles.

Relațiile dintre subiectul, obiectul și predicatul sunt la fel de dependente unele de alte cu excepția faptului că în propozițiile în limbă maghiara ordinea cuvintelor este diferita decât ordinea cuvintelor în propoziție în limbă română. În limba maghiară, ordinea principalelor părți de propoziție este subiect + predicat + obiect. În limba română topica este relativ liberă, adică nu este fixă, ca în limbile în care predicatul sau atributul adjectival nu pot sta decât într-un anumit loc. De exemplu: Mat. 2:10 „*És mikor meglátták (P) a csillagot (O)...*” Mat. 2:10 „Când

au văzut(P) ei(S) steaua(O)...”; Mat 3:16 „*És Jézus(S) megkeresztelkedén(P)*...” Mat.3:16 „De îndată ce a fost botezat (P)...”

Această lucrarea de diplomă a fost dificilă, dar cred că am reușit să gădesc cele mai interesante diferențe dintre aceste două limbi atât de diferite.

Pe cercetarea următoare aş dori să vedem detalii în ceea ce privește alte tipuri de propoziții și aş vrea să continuu explorarea a limba română și a limba maghiară.

7. Rezumat în limba croată (Sažetak na hrvatskom jeziku)

U ovom radu smo htjeli prikazati razliku između mađarskog i rumunjskog jezika sa stajališta fonologije, morfologije i sintakse, s naglaskom na vremenske rečenice. S obzirom da ova dva tipološki različita jezika pripadaju i različitim jezičnim porodicama, nije iznenađujuće što su razlike među njima brojne. Prije svega, mađarska se abeceda sastoji od 40, a rumunjska od 31 slova. Također, broj mađarskih samoglasnika (14) dvostruko je veći od rumunjskog. Treba spomenuti i da mađarski posjeduje vokalnu harmoniju, tj. samoglasnici u sufiksima mijenjaju se ovisno o samoglasniku u korijenu.

U trećem poglavlju smo prikazali morfološke karakteristike ovih jezika te smo napravili komparaciju padeža. Ono u čemu se mađarski razlikuje od ostalih europskih jezika, uključujući i rumunjski, jest činjenica da nema gramatičkog roda. Druga neobična značajka mađarskog jezika jest iznimno velik broj padeža oko čijeg točnog broja se lingvisti ni danas ne mogu složiti. Također, u mađarskom je jeziku temporalnost jednostavnije izražena nego u rumunjskom. U četvrtom poglavlju smo se bavili sintaksom mađarskog i rumunjskog jezika, te smo naveli vrste i dijelove rečenica u oba jezika.

U zadnjem smo poglavlju napravili morfo-sintaktičku analizu istih vremenskih rečenica iz mađarskog i rumunjskog prijevoda Biblije. Na temelju analize došli smo do slijedećih zaključaka. Mađarski i rumunjski jezik koriste različite oblike glagola za isto vrijeme radnje. U slučajevima kada rumunjski jezik koristi perfekt za glagolski predikat, mađarski pak koristi gerundiv. Također, primjetili smo da, u slučaju mađarskog, subjekt u rečenici najčešće nije spomenut. Očigledna je i razlika u redoslijedu glavnih dijelova rečenici. U mađarskom je jeziku taj redoslijed sljedeći: subjekt+predikat+objekt dok je rumunjskom slobodniji.

8. Bibliografie

1. BARIĆ, LONČARIĆ, MALIĆ, PAVEŠIĆ, PETI, ZEČEVIĆ, ZNIKA, 2003. *Hrvatska gramatika*. Zagreb, Školska knjiga.
2. BOTH, C.A., *Nominal cases of hungarian language in romanian*, Sapientia University of Tîrgu Mureş, 2015. ()
3. Academia de Ştiinţe a Moldovei, *Gramatica uzuală a limbii române*, Institutul de Lingvistică, Chişinău, 2000.
4. KÁROLI G, *Biblia, Máté Evangéliuma, I fejezet*
5. KESZLER, B., LENGYEL K., *Kis magyar grammatika*, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 2002.
6. MEGYESI, B., *The Hungarian Language-A Short Descriptive Grammar*, p.11 (<http://stp.lingfil.uu.se/~bea/publ/megyesi-hungarian.pdf>).(19.5.2018.)
7. ŠKILJAN, D., *Pogled u lingvistiku*, Školska knjiga, Zagreb, 1985.
8. ŞERBAN, V., *Sintaxa limbii române*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1970.
9. Antal, László, Egy új magyar nyelvtan felé (Către o nouă gramatică a limbii maghiare), Budapesta, Magvető Kiadó, 1977
10. Ion Toma, *Limba română contemporană, Privire generală*, Editura Niculescu SRL, Bucureşti, 2001.
11. TRASK, R.L., *Temeljni lingvistički pojmovi*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.

Pagini web

1. <http://ovidiudraghici.webs.com/Suport%20de%20curs%20LRC%202013-2014.pdf> (17.10.2018.)
2. <http://www.ebible.ro/biblia/romana/cornilescu/matei/1i/> (17.10.2018)
3. <https://dexonline.ro/definitie/sintax%C4%83> (17.10.2018)
4. <http://biblia.hit.hu/> , Károli G. (10.5.2018)
5. <http://www.upm.ro/cc3/CCI-03/Lds/Lds%2003%2089.pdf> (17.10.2018)